

**A *Cacoecimorpha pronubana* (Hübner, [1796–99]) új tápnövénye az *Aeonium arboreum* (L.) Webb & Berthel. (Lepidoptera: Tortricidae)
Aeonium arboreum (L.) Webb & Berthel: a new food plant of
Cacoecimorpha pronubana (Hübner, [1796–99]) (Lepidoptera: Tortricidae)**

Fazekas Imre

Abstract – Fazekas, I. 2011: *Aeonium arboreum* is reported as a new food plant of *Cacoecimorpha pronubana* (Hübner, [1796–99]) (Lepidoptera: Tortricidae). – *e-Acta Naturalia Pannonica* 2 (2): 000–000. Data are the third reported on the geographical distribution of *Cacoecimorpha pronubana* (Hübner, [1796–99]) in Hungary. The biology, habitats and the Hungarian distribution of the species are described. Structure of genitalia and morphological characteristics of wings are figured. With 6 figures.

Key words – Lepidoptera, Tortricidae, *Cacoecimorpha pronubana*, morphology, biology, new food plant, distribution, Hungary.

Author's address – Imre Fazekas, Regiograf Institute, Biology Dept., H-7300 Komlói, Majális tér 17/A; e-mail: fazekas@microlepidoptera.hu

Summary – The earliest record of this species in Hungary is of some larvae found in 2002 in Alsótekeres by Szeőke (2002). The larvae were feeding on *Prunus laurocerasus* L. This shrub has been widely planted as an ornamental in temperate regions worldwide, and is frequent in Hungary.

In 2010 *C. pronubana* was recorded breeding in Budapest by Bodor and Szabóky (2010), where some larvae were found on *Salix intergra* Thunb. which had been imported from Italy. The third record of the species in Hungary is of a single larva found in November 2010 in Budapest (Corvinus University of Budapest). This larva was feeding on *Aeonium arboreum* (L.) Webb & Berthel., native to the Canary Islands. In Hungary, *C. pronubana* is rare and local in glass-houses and laboratories, and has not been recorded in the wild. It has only been recorded on this food plant in captivity. Un-

der natural conditions in Hungary, *C. pronubana* would be expected in gardens and hedgerows; the flight-period is unknown. Data on variation, life history, food plants and distribution are included. *C. pronubana* is a xerothermophilous species of the Holomediterranean Region and is known as an adventive in many in European countries. It has also been introduced into South Africa and North America.

Bevezetés – Introduction

A fajt először Magyarországról Szeőke (2002) közölte Alsótekeresről. A szerző szerint Volent Ákos növényvédelmi felügyelő lett figyelmes egy cserepes balkáni babérmeggyen (*Prunus laurocerasus* L.) károsító hernyókra. A *C. pronubana*-ra vonatkozó második magyar publikáció Bodor és Szabóky (2010) szerzőpárostól származik, akik egy főváros közeli kertészeti árudában vásárolt, Olaszországból importált *Salix intergra* Thunb. összesodrott levelei között bukkantak a hernyók károsítására. A *Salix intergra* eredetileg Japánban és Koreában őshonos. Bodor és Szabóky (2010) cikke – nem tudni mi okból – meg sem említi Szeőke (2002) nyolc évvel korábbi közlését, miközben egyértelműen utal annak szövegkörnyezetére.

Haltrich Attila PhD hallgatója, a zentai Varga Ákos, 2010. november közepén, a Budapesti Corvinus Egyetem Rovartani Tanszékén lévő dolgozószobájában figyelt fel egy oda teletetés céljából bevitt, fatermetű kövirózsa cserje (*Aeonium arboreum* L.) alatt folyamatosan képződő ürülékcsomóra. Több napi keresés után a levélrózsában egy apró hernyót talált, melyet egy levéllel Petri-

csészébe helyezett. A hernyó november végén szövedéket készített és bebábozódott. Haltrich Attila, az év végi szabadságolást követően csak 2011. január 3-án tért vissza munkahelyére, s vette észre, hogy a bábból számára ismeretlen molylepke bújott elő. Az elkészített fotókat és a lepkét határozásra elküldte hozzám a Regiograf Intézetbe. Az addig ismeretlen példány a *Cacoecimorpha pronubana* volt. Eddigi tudomásunk szerint az új megfigyelés a harmadik adat Magyarországról.

A tanulmányban összefoglalom a *Cacoecimorpha pronubana*-ra vonatkozó taxonómiai, biológiai és állatföldrajzi ismereteket, térképen bemutatva a mediterrán szegfű-sodrómoly hazai lelőhelyeit.

Cacoecimorpha pronubana (Hübner, [1796–99])

Mediterrán szegfű-sodrómoly

[*Tortrix pronubana* Hübner, [1796–99], Sammlung eur Schmett., Tortrices, pl. 19, Fig. 121. Locus typicus: „Európa“.

Synonyma: *Tortrix ambustana* Frölich, 1830; *Tortrix hermineana* Duponchel, 1835; *Tortrix insolatana* H. Lucas, 1848; *Tortrix perochreana* Herrich-Schäffer, 1856.

Irodalom – References: Bodor & Szabóky 2010; Bradly et al. 1973; Szeőke 2002; Razowski 2002.

Diagnózis – Diagnosis (1-2. ábra – Fig. 1-2): Az elülső szárnyak feszítávolsága; ♂ 15–17 mm, ♀ 18–22 mm. Morfológiailag igen változékony, helyi földrajzi formákat felmutató faj. Az alapszín vöröses barna vagy sárgás barna, hálószerű mintázattal. Nem ritkák az egyszínű barnás, esetleg ibolyás fényű, mintázat nélküli példányok sem. A mediális keresztzalag barnás, olykor teljesen redukált. A barnás terminális szalag olykor erőteljes, de lehet halvány vagy hiányozhat is. A hátulsó szárny sárgás vagy vöröses, a barna szegély rendszerint hiányzik, vagy olykor a középtéig esetleg a szárnytőig is benyúlik.

Hasonló fajok – Similar species (2. ábra – Fig. 2): *Pandemis* spp.; lényeges különbség, hogy ezeknél a taxonoknál az elülső szárnyon mindig megvan a bazális keresztzalag, s az A1 ér teljes.

♂-**genitália** – ♂-**genitalia** (4. ábra – Fig. 4): Az uncus szív alakú, gyengén szőrös, a gnathos jól fejlett, a socius apró. A valva tojásdad, a costa ferde. A sacculus nagy, postmediálisan fogazott, a transtilla erősen sklerotizált, a juxta egyszerű. Az aedeagusban a coecum penis és a caulis igen gyenge.

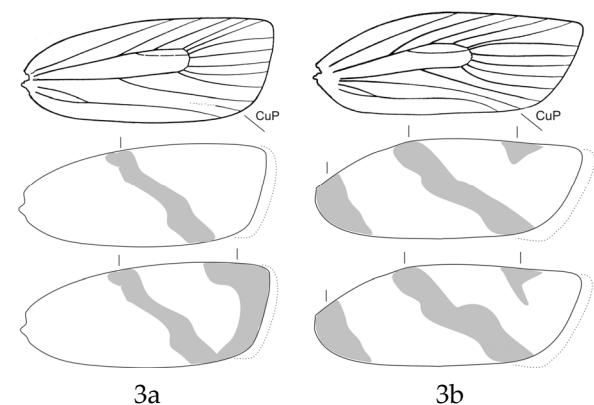

1. ábra – Fig. 1. *Cacoecimorpha pronubana*, ♀: Budapest, 2011.01.03., leg. Haltrich A. (ex larva)

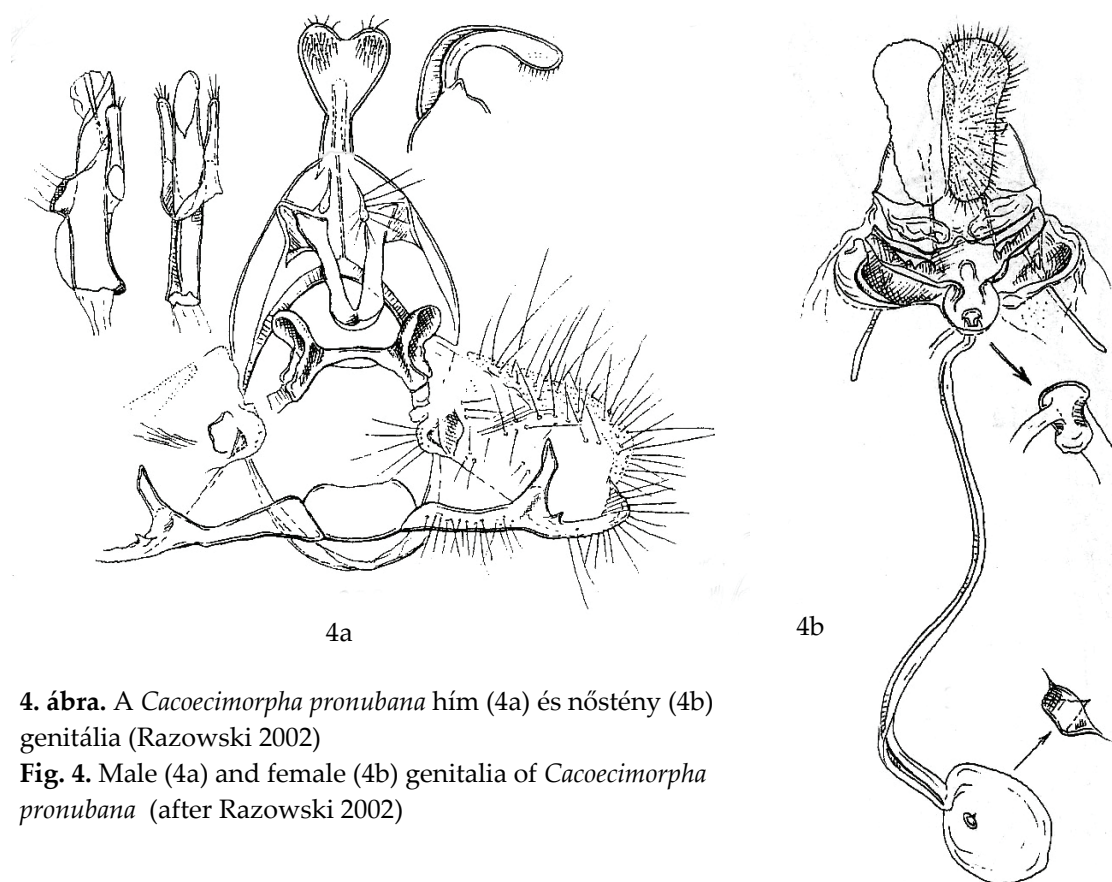
2. ábra. *Cacoecimorpha pronubana* elülső szárnyának rajzolata

Fig. 2. Forewing pattern of *Cacoecimorpha pronubana*

3. ábra. A *Cacoecimorpha* (3a) és *Pandemis* (3b) genus szárnyerezete és elülső szárnyának diagramja (eredeti)

Fig. 3. *Cacoecimorpha* (3a) and *Pandemis* (3b): venation and forewing pattern, diagrams (original)

4. ábra. A *Cacoecimorpha pronubana* hím (4a) és nőstény (4b) genitália (Razowski 2002)

Fig. 4. Male (4a) and female (4b) genitalia of *Cacoecimorpha pronubana* (after Razowski 2002)

♀-genitália – ♀-genitalia (4. ábra – Fig. 4.): A sterigma nagy, az antrum rövid, a cestum nagyon hosszú, a ductus bursae apró és kerekded, a signum téglalap formájú és tüskés.

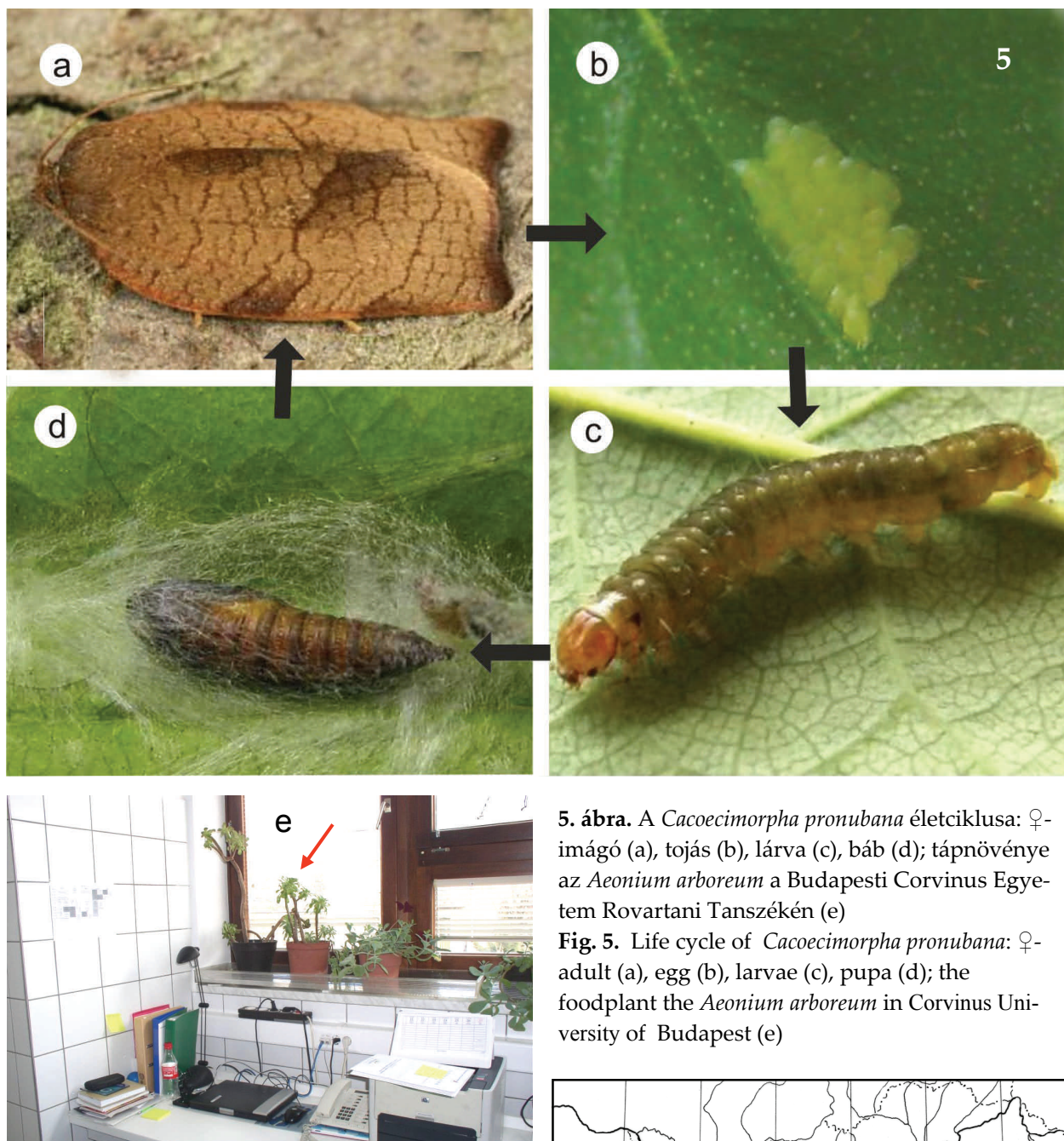
Biológia – Biology: A tojás világoszöld, a kifejlett lárvák hossza 15–20 mm, a fej zöldessárga vagy sárgásbarna. A prothorax és az anális szegmentek zöldek, barna foltokkal. A pinaculum sápadt, halványzöld, egy hosszú sertével. A hernyók fehér szövődéssel összeszótt levélzetben, virágzatban táplálkoznak. A báb 9–12 mm hosszú sötét barna vagy fekete, a cremaster megnyúlt, elkeskenyedő, nyolc erős, kampós tüskével.

Erősen polifág faj (közel 170 tápnövény): *Acer*, *Arbutus*, *Asphodelus*, *Citrus*, *Coronilla*, *Cupressocyparis*, *Cytisus*, *Daphne*, *Dianthus*, *Digitalis*, *Euonymus*, *Euphorbia*, *Fragaria*, *Hedera*, *Hippophae*, *Ilex*, *Jasminium*, *Lathyrus*, *Laurus*, *Ligustrum*, *Mahonia*, *Malus*, *Nepeta*, *Olea*, *Pelargonium*, *Persica*, *Petunia*, *Prunus*, *Ribes*, *Rhododendron*, *Robinia*, *Rosa*, *Rosmarinus*, *Rubus*, *Scabiosa*, *Syringa*, *Vicia* stb. Angliában károkat okozott a földieper ültetvényekben, Észak-Afrikában pedig az olajfákon. A gyümölcsfélék közül súlyosan károsíthatja a csonthé-

jasokat, az almaféléket, a ribizli – és málna ültetvényeket, de nem kíméli a zöldségeket sem (pl. bab, borsó, burgonya, paprika, paradicsom, sárgarépa stb.). Míg Észak-Afrikában évente akár 5–6 nemzedéke is kifejlődik, addig Dél-Európában (pl. Spanyolország, Olaszország) négy, Angliában, a Krím-félszigeten csupán két generációját figyelték meg. Az angliai üvegházakban – hibernáció nélkül – a hernyók télen is táplálkoznak. A lárvális kor a levegő páratartalmának és a levegő hőmérsékletének függvényében három hétig is eltarthat, a báb-állapot kb. két hét.

Az imágók élettartama 2–18 nap. Hazánkban adventív, xerofil faj; szabadföldi, természetes körülmények közötti megtelepedésére még nincsenek bizonyítékok. A klímaváltozás függvényében kérdéses, hogy a téli félév hőmérsékleti minimumát lárvális- vagy bábállapotban a megfelelő ökológiai fülkékben át tudja-e vészelní.

Az irodalmi adatok alapján megfigyelt parazitoidok: *Trichogramma evanescens* (Westwood) (Trichogrammatidae); *Elachertus artaeus* (Walker) (Eulophidae); *Colpoclypeus florus* (Walker) (Eulophidae); *Apanteles* sp.; *Itopectis maculator*

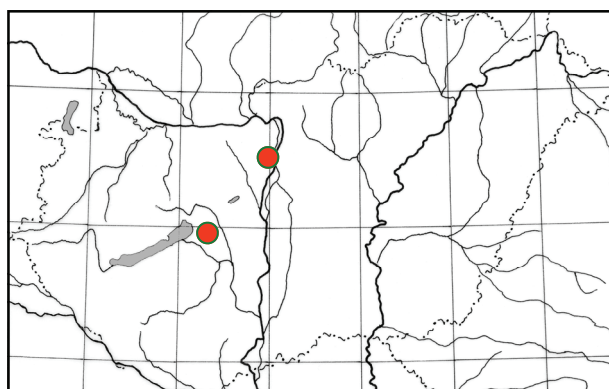

5. ábra. A *Cacoecimorpha pronubana* életciklusa: ♀-imágó (a), tojás (b), lárva (c), báb (d); tápnövénye az *Aeonium arboreum* a Budapesti Corvinus Egyetem Rovartani Tanszékén (e)

Fig. 5. Life cycle of *Cacoecimorpha pronubana*: ♀-adult (a), egg (b), larvae (c), pupa (d); the foodplant the *Aeonium arboreum* in Corvinus University of Budapest (e)

(Fabricius) (Ichneumonidae); *Macrocentrus rossemi* Hasselbarth és Van Achterberg (Braconidae); *Actia pilipennis* (Fallen) (Tachinidae); *Nemorilla maculosa* (Meigen) (Tachinidae); *Pseudoperichaeta nigrolineata* (Walker) (Tachinidae); *Pseudoperichaeta palesoidea* (Robineau-Desvoidy) (Tachinidae).

Magyarországi lelőhelyek – Distribution in Hungary (6. ábra – Fig. 6.): Enying; Alsótekeres (Szeőke 2002), ?Budapest (Bodor & Szabóky 2010: „...főváros közeli kertészeti árudában...”), Budapest (Villányi út).

6. ábra. A *Cacoecimorpha pronubana* magyarországi lelőhelyei

Fig. 6. Localities of the examined specimens of *Cacoecimorpha pronubana* in Hungary

Földrajzi elterjedése – Geographical Distribution: Észak- és Dél-Amerika, Dél-Afrika, Észak-Afrika, Kis-Ázsia, Európa; széles körben ismert a Balkán-félszigeten, Cipruson, Olaszországban, Máltán, Spanyolországban, Franciaországban; lokális a Brit-szigeteken, Görögországban, Svájcban, Lengyelországban. Szórványos Belgiumban, Hollandiában, Luxemburgban, Németországban, Ausztriában, Romániában és Dániában. Valószínűleg egy holomediterrán faunaelem, amely ebből a térségből adventív fajként telepedett meg a távoli biogeográfiai régiókban.

Megjegyzés – Remarks: Bodor és Szabóky (2010) szerint a kinevelt, sok tápnövényű mediterrán szegfű-sodrómoly az üvegházakból és a faiskolai lerakatokból kirepülve, mezőgazdasági növény állományokban megtelepedve, jelentős kárt okozhat. Az érvényes hatósági rendelkezések szerint a mediterrán szegfű-sodrómoly 2001 óta már nem zárlati károsító, de felbukkanása esetén kötelező a védekezés ellene.

Köszönet – Acknowledgements: Köszönöm Haltrich Attilának (Budapesti Corvinus Egyetem), hogy a megfigyelt példányt vizsgálatra megküldte, s a fotókat elkészítette. Az angol nyelvi korrektúráért Barry Goater-t (GB-Chandlers Ford) illeti köszönet.

Irodalom – References

- Bodor J. & Szabóky Cs. 2010: Szegfű-sodrómoly veszély. – *Kertészet és Szőlészet* 59 (45): 20–21.
- Bradly, J. D., Tremewan, W. G. & Smith, A. 1973: *British Tortricoid Moths. Cochyliidae and Tortricidae: Tortricinae.* – The Ray Society, London, 336 pp. 43 pls.
- Razowski, J. 2002: *Tortricidae of Europe. Volume 1. Tortricinae and Chlidanotinae.* – František Slamka, Bratislava, 247 pp.
- Szeőke K. 2002: A szegfű-sodrómoly (*Cacoecimorpha pronubana* Hübner) megjelenése Magyarországon. – *Növényvédelem* 38 (7): 353–354.
<http://www.kerteszteszsoleszet.hu/node/520>
 [visited, 14.01.2011]
- http://www.lepiforum.de/cgi-bin/lepiwiki.pl?Cacoecimorpha_Pronubana
 [visited, 11.04.2011]

e-Acta
Naturalia
Pannonica
Supplementum 1 • 2011
Redigit: Fazekas Imre

ÚJ - NEW

TÓTH SÁNDOR

Magyarország zengőlégy faunája
(Diptera: Syrphidae)

Hoverfly fauna of Hungary
(Diptera: Syrphidae)

Hoverfly fauna of Hungary (Diptera: Syrphidae)

TÓTH SÁNDOR

A szerző címe (Author's address):
H – 8420 Zirc, Széchenyi u. 2.
E-mail: flycatcher@vnet.hu

2011

A jelen kötet szerzőjének figyelme az 1970-es évek elején fordult a Syrphidae kutatás felé. Intenzívebb zengőlégy kutatásokat eleinte a Bakonyban végzett, majd később kiterjesztette munkáját az ország más tájegységeire is.

Mihályi Ferenc a Magyarországon élő zengőlégy fajok számát az 1970-es évek elején ke-
reken 300-ra becsülte (MIHÁLYI 1972). Az el-
múlt évszázad utolsó évtizedeiben végzett
intenzív gyűjtőmunkának is köszönhetően,
jelenleg 388 faj előfordulását tekinthetjük iga-
zoltnak. Biztosra vehetjük azonban, hogy rész-
ben további gyűjtésekkel, részben a meglévő
anyagok folyamatos revíziójával, ez a szám
néhány év leforgása alatt elérheti vagy akár
meg is haladhatja a 400-at.

B/5-ös méret, 408 oldal

Élőhelyek leírása

Részletes lelőhelyjegyzék

Elterjedési térkép az összes fajról

Fenológiai grafikonok

Fajképek

– Megrendelhető CD-n színes változatban

Ára: 3000 Ft + postaköltség

– A nyomtatott változat színes borítóval,
fekete-fehér oldalakkal, előzetes egyeztetés
után megvásárolható 7000 Ft-os áron.

A megrendelés címe: flycatcher@vnet.hu

Abstract: TÓTH S., 2011: *Hoverfly fauna of Hungary (Diptera: Syrphidae)* – The hoverfly fauna of Hungary has relatively been well researched. Significant partial results of the smaller regions have been published by the second half of the 19th century (TÖRÖK 1870, FÁSZL 1878, KOWARZ 1883). At the end of the century, the summarization of the knowledge can be found in the worked called „A Magyar Birodalom Állatvilága – Fauna Regni Hungariae” (THALHAMMER 1900).

During the first half of the 20th century, works that contain more or less detail about the hoverfly fauna are results of BARTAL (1906), PILLICH (1911, 1914) és SZILÁDY (1941). During the second half the 20th century Ferenc Mihályi wrote the Diptera chapter (MIHÁLYI 1953) of the book called „Bátorliget élővilága”, in which the hoverfly fauna of the marsh of Bátorliget is also included.

The author of this volume has started the research the hoverfly fauna in the mid-1970s. Besides the passionate personal collections, he operated permanent Malaise-traps in 34 different points of the country. These have contributed to a significant degree of the successful exploration of the fauna.

The volume looks back on the research of the Hungarian hoverfly fauna, briefly describes the lifestyle of the fauna and the part that they play in nature. It does cover the quality and the quantity of the fauna. The volume also presents the habitat of the species with UTM net-map, and illustrates the fenological specialties with the help of diagrams. Separate chart contains the binding of the species to their habitats, some fenological and ecological traits, the dominance values and the frequency category. This is followed by the chapter that contains the detailed faunal data, the bibliography, the English summary and the index.

This volume publishes the new species of the hoverfly fauna of Hungary, which are the following: *Brachyopa panzeri* Goffe, 1945, *Cheilosia pictipennis* Egger, 1860, *Paragus medeae* Stănescu, 1991, *Pipizella bispina* Šimić, 1987, *Platycheirus melanopsis* Loew, 1856.